

Виолета М. Весић¹
Државни универзитети у Новом Пазару
Депаршман за филолошке науке

РЕФОРМА СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ У ТОМАС ПЕЈНОВОМ ПАМФЛЕТУ *ЗЕМЉОРАДНИЧКА ПРАВДА*

Овај рад расправља о Томас Пејновом плану за спречавање ширења сиромаштва и у исто време спречавање акумулације богатства у Француској XVIII века. Пејн истиче важну разлику између природне својине, која је предата човеку на чување након постања света, и вештачке својине, која је настала под утицајем човечанства и у којој и види решавање централног питања сиромаштва. Пејн тврди да је човек некада имао права стечена рођењем, а да су се таква права одржала само у неким примитивним друштвима попут северно-америчких племена Индијанаца, јер су и услови живота тамо били блиски природи. Пошто није било могуће вратити се у првобитно стање природне својине из стања цивилизованог друштва, Пејн предлаже да сви они који у поседу имају неку земљу треба да плате једнократну накнаду као и годишњи порез на име оних којима су ускраћена та права.

Кључне речи: Закон о земљорадњи, природна својина, унапређена својина, цивилизација, социјална политика

Земљорадничка правда (*Agrarian Justice*) је последњи велики памфлет Томаса Пејна (Pejn 1797: 396-411). Како је написао у предговору енглеском издању, рад је настао у зиму 1795-96 године, док је боравио код Монроових у Паризу. Главни разлог за настајање овог памфлета била је ситуација у којој су се налазили емигранти у Француској. Наиме, током револуције, статутима је додато преко три стотине закона о емигрантима. Они који су изазвали највише негодовања били су везани за конфискацију власништва емиграната. Свака општина је добила задатак да уради списак емиграната и њихових рођака унутар својих граница. Све особе које су се нашле на тим листама биле су подвргнуте законима о емигрантима. Листе су се временом повећавале док на крају нису укључивале скоро сваког човека који је поседовао неку имовину.

О насталом проблему се увелико расправљало по париским клубовима, како левичарским тако и десничарским, и обе струје су се побуниле против оваквих деловања скупштина. То је довело до затварања одређених клубова, а најпогођеније су биле присталице радикалне групе Пантеон (Pantheon), који су веровали да је прва револуција пропала због чињенице да је богатима и даље било дозвољено да задрже своје

1 violetavesic@gmail.com

приватно власништво. Овај покрет је био најзаслужнији за доношење Закона о земљорадњи (Agrarian Law), који је за циљ имао прерасподелу земље. Вођа ове револуције је сматрао да је за испуњење његовог плана неопходна још једна револуција, па је тако кренуо у акцију али је његова завера убрзо откривена. Под утицајем ове и бројних других завера тих година, Пејн је одлучио да објави памфлет *Земљорадничка правда*.² Нешто касније исте године, у Лондону је објављен памфлет на енглеском језику.³ Сам наслов памфлета указује на његову умерену природу. Пејн се, по ставовима, налазио између комунистичког Закона о земљорадњи који су тражиле присталице групе Пантеон и аграрног монопола наследне аристократије. Он се супротставио тенденцији Пантеона за мешање у већ установљена права на власништво. Истицао је да кривица није у садашњим власницима. Он је у свом памфлету поделио власништво на земљу као природну имовину и на обрадиву земљу. Намера Пантеона је била да обе ове врсте земље једнако подели људима. Из тог разлога Пејн је тврдио да је његов план да се опорезује само својина стечена природним путем и да је то права правда за земљораднике (Klejs 1989:196).

Потреба за подједнаком расподелом богатства била је јако изражена у Француској и то много пре објављивања Пејновог памфлета. У основи овог памфлета је Пејнов напад на енглеску аристократију наспрам неаграрне и неаристократске класе. Овде се такође јасно види и разлика у ставовима између њега и једног правог земљорадника какав је био Френклин.

Френклин тврди да постоје три начина да се стекне богатство: Први је ратом, као код старих Римљана, који су освајали и пљачкали своје комшије, и Френклин овај вид назива пљачком. Други вид богаћења је путем трговине и он то назива преваром, а трећи вид да се стекне богатство је земљорадњом, што је по његовом мишљењу једини искрени начин да се човек стварно обогати (Mot, Jorgenson 1936: 346-347).

Пејн је имао потпуно другачије мишљење о земљорадничкој економији. Он је тврдио да сву својину можемо поделити на необрадиву земљу или природну својину, и све оно чиме је она унапређена. Природна својина је она коју смо добили од творца овог света, а под њом мисли на ваздух, воду и земљу. Друга, вештачка својина, или све оно чиме је природна својина унапређена, настала је делом људи и развојем друштва. Када говоримо о вештачкој својини не можемо говорити о једнакости. Да би се поделила на једнаке делове сви људи би требало да учествују у њеном стварању подједнако, а што је немогуће. Уколико би то било могуће, сваки појединац би могао да се ослони на своју имовину као свој улог. Он је бранио право појединца на унапређену својину, али је истицао да ће земља у свом природном, необрадивом стању увек бити власништво људске расе:

2 Издање на француском језику носило је наслов: *Thomas Payne, À la Législature et an Directoire. On la Justice Agraire opposée à la Loi Agraire, et aux privilèges agraires.*

3 Издање на енглеском језику носило је наслов: *Agrarian Justice opposed to Agrarian Law and to Agrarian Monopoly.*

Мишљење које се не може оповргнути је да је земља, у свом природном, необрадивом стању била и увек ће бити заједничко власништво људског рода. У том случају сваки човек би се рађао са власништвом. Он би био заједнички доживотни власник, заједно са осталима, по питању те земље и свих њених природних производа, поврћа и животиња (Pejn 1797: 398).

Говорећи даље о цивилизацији он поставља питање да ли је цивилизација одговорна за повреду опште среће човека. Он је био с једне стране суочен са сјајем цивилизованог друштва док је са друге гледао очај и беду истог. И једну и другу крајност произвело је то исто друштво. Пејн је желео да осуди развој сиромаштва у цивилизованим друштвима па се тако вратио на разматрање природног стања човека. Навео је пример да међу индијанским племенима у Северној Америци нема толико људског очаја у односу на неке европске градове. Закључио је тако да сиромаштво постоји једино у цивилизованом друштву (*Ibid.*, 397). Природно стање није било угрожено привидним предностима које су долазиле од пољопривреде, уметности, друштва и производње (*Ibid.*). Живот једног Индијанца је у поређењу са животом неког сиромашног Европљанина био одмор и уживање, али ипак, у поређењу са неким богатијим представником цивилизованог друштва, тај исти живот био је екстремно сиромашан. Преласком из природног стања друштва у стање цивилизованог друштва једино се могло размишљати о томе како поправити штету и с друге стране сачувати права која су проистекла из новог друштва. На основу тога Пејн износи закључак да је први принцип сваке цивилизације увек морао бити услов да свака особа рођена у овом свету након наступања цивилизованог стања друштва, не треба да буде у горем положају него у случају да је рођена пре преласка на исто (*Ibid.*, 398).

Пејн даље тврди да уколико смо прихватили претходно виђење о томе да је Бог након стварања света дао земљу свим људима и да је она њихово подједнако власништво, онда се морамо сложити око тога да не може постојати нешто као лични земљишни posed. Човек није направио земљу и иако је имао природно право да је насели, није имао и никада неће имати права да присвоји неки део ње као свој лични (*Ibid.*, 399).

Враћајући се на критику Закона о земљорадњи, Пејн истиче да је увођење новог закона лишило више од половине људи њиховог природног наслеђа без пружања било какве одштете за тај губитак и на тај начин створило нацију сиромашних људи, чији проценат до тог тренутка није био нарочито изражен. Пејн је увиђао мане новог закона и нудио је боље решење:

Сваки власник обрадиве земље дугује друштву плаћање земљарине за земљу која је у његовом власништву (*Ibid.*, 400).

Наиме, он је предложио да они који имају неку земљу у приватном власништву, плаћају паушални износ и годишњу надокнаду онима који немају земљу. Са новцем који би се на тај начин прикупио, Пејн је предложио да се оформи национални фонд из којег би се давао новац:

Свакој особи која би напунила двадесет и једну годину у износу од 15 фунти у стерлинзима, као делимична накнада за губитак природног наслеђа, а као последица увођења система земљишних поседа. И такође, из тог фонда додељивала би се сума од 10 фунти годишње, до краја живота, свакој особи која би напунила педесет година (*Ibid.*).

Пејн је сматрао да је то једини начин да се донесу олакшице хромима, слепима и старима. Такође је сматрао да ће то спречити ширење сиромаштва код наредних генерација. Он није био против богатства, али је веровао да нико нема права да у њему ужива док други људи, као последица тог њиховог уживања, гладују. Он је истакао да је земља бесплатни поклон од Бога, али да је лична својина настала развојем друштва и да је немогуће да појединац присвоји нешто без помоћи друштва (*Ibid.*, 408). Све богатство које човек има, а које није стекао сопственим радом и које превазилази оно што појединац може сам да направи, припада том човеку на основу живота у одређеном друштву, па тако он по свим принципима правде и захвалност дугује део тог богатства друштву, одакле је и потекло (*Ibid.*). Језиком прилагођеним обичним људима он је предлагао тако да се аристократија опорезује за добробит нижих класа.

Земљорадничка правда и неки аргументи које је Пејн користио као потпору свог плана за решавање сиромаштва и питања социјалног осигурања могу у данашњем модерном друштву изгледати помало чудно и старомодно. С друге стране овај памфлет показује веома модерне ставове препознајући проблеме пензионог осигурања као и потребе за формирањем националног фонда који ће за циљ имати управо решавање ових питања. Пејнови ставови изнети у *Земљорадничкој правди*, по својој природи, нису само земљораднички већ нагињу и ка социолошком либерализму надолазећег индустријског друштва из деветнаестог века и чине Пејна једом од важних личности у дебатама о правима на власништво које су се водиле у Европи 18 века (Kej 2005: 86-87).

Литература

Kej 2005: H. J. Kaye, *Thomas Paine and the Promise of America*, New York: Hill and Wang.

Klejs 1989: G. Claeys, *Thomas Paine: Social and Political Thought*, London: Routledge.
Mot, Jorgenson 1936: F. L. Mott, C. Jorgenson, *Benjamin Franklin, American Writers Series*, New York: American Book Company.

Pejn 1797: T. Paine, „Agrarian Justice, 1797”, in *The Collected Writings*, ed. E. Foner, New York: The Library of America, 1995.

Violeta M. Vesić

THE REFORM OF SOCIAL POLICY IN THOMAS PAINE'S PAMPHLET „AGRARIAN JUSTICE”

Summary

This paper discusses Paine's plan to prevent the spread of poverty and at the same time accumulation of wealth in the eighteenth century France. Paine stresses an important difference between natural property, given to man for safekeeping after the creation of the world, and artificial property, created under the influence of mankind and seen as the solution of the central issue of poverty. Paine argues that man once had birthrights and that such rights have persisted only in some primitive societies such as North American Indian tribes, because the living conditions there were close to nature. Since it is not possible to return to the original natural property state from the state of civilized society, Paine suggests that all those in possession of landed property should have to pay a one-time fee and an annual tax on behalf of those who have been withheld of these rights.

Keywords: Agrarian law, natural property, improved property, civilization, social policy

*Примљен у јуну 2013.
Прихваћен 20.02.2014.*